

Teine jõulujärgne pühapäev

Js. 61,1-3(4.9) 11.10

Jesaja raamatu võib jagada 3 ossa. Esimese osa moodustavad p. 1-39, kus edasi antud prohvet Jesaja sõnum, kes elas Jeruusalemmas 8. saj. e.Kr. kuningate Ussija, Jootami, Ahase ja Hiskija ajal. Jesaja prohvetiametisse kutsumine toimus "sel aastal, kui kuningas Ussija suri" (Js. 6,1). Ussija suri a. 735 (teistel andmetel a. 725) e.Kr.

Raamatu teise osa moodustavad p. 40-55. Teoloogilises kirjanduses nimetatakse seda osa ja tema autorit Deuterocesajaks (= Teiseks Jesajaks). Selle osa on kirjutatud meile tundmatu autor, kes viibis koos oma rahvuskaslastega Babüloonia sundasumisel. Küüditamised toimusid a. 597, 587 ja 582. Deuterocesaja sõnum on mõeldud Paabeli vangide julgustamiseks. Pärsia kuningas Kyros II (559-529) vallutas Babüloonia ja lubas oma ediktiga a. 538 juutidel minna tagasi koju. Deuterocesaja on kirjutatud lühikest aega enne vabanemist.

Raamatu kolmas osa on kirjutatud pärast juutide tagasipöördumist asumiselt, seega Jesaja raamatu esimestest sündmustest ümmarguselt 200 aastat hiljem. Seda osa ja autorit nimetatakse Tritocesajaks (= Kolmandaks Jesajaks). Tema õiget nime me ei tea. Olgu märgitud, et Tritocesaja lehekülgedel eristavad piibliteadlased varasemaid ja hilisemaid kihte. Seega võib autoreid või ümbertöötajaid olla veelgi.

Olukord Palestiinas oli sel ajal raske. Nii raske, et osa Babüloonialesse viidud juutidest eelistas jäädagi sinna elama. Jeruusalemm ja teisedki linnad olid varemeis, tempel samuti. Esimesed küüditatute grupid jõudsid tagasi Jeruusalemma a. 539 e.Kr. Neile järgnesid peagi teised. Hakati mõtlema templi taastamisele. Uuele templile ehitati vundament (Es. 5,16), kuid esialgu kaugemale ei jõutud. Ehitamist takistas üldise olukorra ebakindlus ja ka rahva vaesus. Kui Pärsia kuningas Kambyses a. 522 suri ilma troonipärijata ja võim läks Dareios I (522-486) kätte, puhkesid rahutused kogu impeeriumis uue jõuga. Et üldse hakati templit ehitama, selles on suuri teeneid prohvet Haggail, kes Jumala nimel kuulutas, et rahva heaolu sõltub templi taastamisest (Hg. 1,1-11). Dareios, kes vahepeal oli suutnud oma võimu riigis kindlustada, soodustas templi ehitamist. Juutide teine tempel (esimeseks oli Saalomoni tempel), mida ehitaja nime järgi kutsutakse Serubbaabeli templiks, sai valmis

ja pühitseti a. 515 e.Kr. Tritocesaja tegutsemine langeb ajavahemikku a. 537-455.

Eksegees

Perikoop on ilmselt kirjutatud ajal, mil juudid olid asumiselt juba tagasi, aga linnad polnud veel taastatud. Selline olukord tähendas rahvale viletsust ja ka häbi teiste rahvaste silmis. Prohvet on saadetud inimesi taastamistöödele virgutama.

S. 1-3 moodustavad proklamatsiooni, milles prohvet tunnistab, et ta on Jumalast saadetud ja Vaimuga varustatud kuulutama õndsussõnumit. Neid salme ei saa võtta prohvetiametisse kutsumise kirjeldusena, nagu seda on Js. 6 või Jr. 1. Ennemini võib neid võrrelda 40,6-8. Sellistes proklamatsioonides prohvetid sageli rõhutavad vahendaja rolli, mis neile pandud.

S. 1.

Esimese lausega tunnistab prohvet ennast vaimukandjaks. Varasematel aegadel olid olnud Vaimuga varustatud kohtumõistjad, nagu Otniel (Ko. 3,10), Giideon (Ko. 6,34) või Jefta (Ko. 11,29). Samuti kuningad, nagu Saul oma valitsemise algajal (1.Sa. 11,6) ja Taavet (1.Sa. 16,13). Jumala Vaimu oli antud üksikutele väljavalituile, nagu rammumees Simson (Ko. 14,6) ja nägija Biileam (4.Mo. 24,2). Vaimukandjad olid prohvetid. Nimetame neist Eelijat (1.Ku. 18,2) ja Eliisat (2.Ku. 2,15). Enne kõike oli seda muidugi Mooses. Tema ajal anti Jumala Vaimu korraka 70 rahvavanemale (4.Mo. 11,25). Vaimuga varustamisest räägib Deuterocesaja (42,1). Vaim varustab prohveteid erilise jõuga (Ml. 3,8), nende sõnal on väge. Tritocesaja tunnistab, et ta on asetatud vana aja vaimukandjatega samasse ritta, ISSANDA Vaimu peal.

Teine lause (rida) räägib võidmisest ehk salvimisest mitte küll otseses, vaid ülekantud tähenduses. Seda tuleb mõista volituste andmisena. Sõna otseses mõttes salviti Vanas Testamendis ametisse kuningad, kes siis valitsesid "ISSANDAST võitnud" meestena (Saul ja Taavet 1.Sa. 11,6; 16,3). Alles hiljem kuuleme ka preestrite salvimisest. Kask ametisse salvida prohvet Eliisa on erandlik ja realiseerub Eelija kuue heitmises Eliisa peale (1.Ku. 19,16.19). Olgu märgitud, et "salvimine" ja "Vaimuga võidmine" ei tähenda ühte ja sama. Salvimine ei anna garantiid, et salvitust saab vaimukandja. Seepärast on perikoobis salvimist ja Vaimu saamist mainitud eraldi, viimast koguni esimesena.

Kolmas lause (rida) rõhutab, et Tritojesaja on Jumalast lähetatud. Kelle juurde ja milleks, seda ütlevad järgmised laused kuni 3. salmini. Pohveti amet on sõna-amet. Aga just sõna läbi parandatakse rahva haavu.

Esimesed kolm lauset (rida) rõhutavad, et Tritojesajas taastub eksiiielsete õnneprohvetite kuulutus. Eriti on ta aga Deuterotesaja sõnumi jätkaja. On siiski üks erinevus: kui Deuterotesaja kuulutab õndsus-sõnumit kõigile (40,9; 52,7), siis Tritotesaja üksnes "alandlikele". Väljendiga "murtud süda" on ehk mõeldud jatku Deuterotesaja sõnale "rudjutud pilliroost" (42,3). Vabastus vangidele ei tähenda üksnes küüditatud juutide tagasi tuumist asumiselt, vaid ka näiteks inimeste vabanemist võlavangistusest, kuhu nad rasketel aegadel sattunud jms. (58,6). Seda vabastamist võiks võrrelda kõikide heebrealastest vangide vabastamise välja kuulutamiselega kuningas Sidkija ajal (Jr. 34,8) või rahvuskaslastest vangide vabastamisega juubeliaastal (3.Mo. 25,10).

S. 2.

"Jumala meelepärane aasta" on kuituslik mõiste ja viib mõtled 3.Mo. 25 antud korraldustele puhke- ja juubeliaasta kohta, mida juudid küll tundsid, aga tõenäoliselt kunagi polnud täitnud. Selline aasta pidi olema ohver Jumalale, millest Jumalale heameel. Prohvet kuulutab, et nüüd selline ohver tuuakse. Samas on paralleelina juttu "Jumala kättemaksu päevast". Viimasest räägitakse ka Js. 2,12; 13,6; Jo. 2,1 j., samuti Js. 34,8; 63,4; Jr. 46,10 jne. Iisraeli vaenlastele tasutakse siis kätte kõige kurja eest, mida nad jumalarahvale on teinud. Esiplaanile jääb siiski asja positiivne külg: aasta on Jumalale meelepärane. Mõisted "aasta" ja "päev" kõrvuti asetades rõhutatakse aegade pöördepunkti saabumist.

Edasi räägitakse "leinajate trööstimisest". See on Tritotesajale omane väljend. Deuterotesaja kõneleb trööstimisest üldiselt (40,1; 49,13; 51,3).

S. 3.

Saabuva muudatuse paremaks iseloomustamiseks kasutatakse kontraste: laubahe - tuhk (pähe), rõõmuõli - lein (leinavälimus) jne. Mida sellised luulelised väljendid rahva tegelikus elus tähendavad, sellest kõneldakse s. 4 jj.

S. 4-9.

Ehitatakse uuesti üles majad ja linnad (s. 4) ning taastatakse muistse aja au (s. 7). Mõlemad teostab ISSANDA ise (s. 8) ja maailma rahvad peavad uut olukorda respektima (s. 9).

S.11.10

Kokkuvõtvalt võrreldakse Jumala tegutsemist oma rahva aitamisel külvi võrsumisega põllul ja taimede kasvamisea aias. Siin pole tegemist

ühelkordse aktiga või mingi dramaatilise sündmusega. Jumalarahvas kasvab rahulikult viisil "õigluse tammedeks" ja "ISSANDA istanduseks".

Vastuseks Jumala tegutsemisele on päästetu tänulaul (s. 10). Ka Deuterotesajal oli tavaks pikemaia osasid oma kuulutuses lõpetada ülistuslauluga (näit. 44,23). Vahe on aga selles, et Deuterotesaja ülistus on mõeldud koguduse lauluna, Tritotesaja ülistus on mõeldud aga üksiku isiku tänusalmiina. Lause grammatiline vorm lasseb mõista, et Jumala ülistamine tulevikus saabuva ISSANDA päeva eest on juba alanud. Kes prohveti sõnumit usub, kiidab Jumalat. Vanas Testamendis tähendab väljend "Jumalat ülistama" sageli sedasama, mis Uues Testamendis "Jumalat uskuma".

Perikoobis Tritotesaja jätkab Deuterotesaja õndsusekuulutust, millele vastuseks on ülistuslaul.

Mõtisklusi

Tekstist Js. 61,1-11 on valitud perikoopi esimesed ja viimased salmid, millel on rohkesti öelda ka Uue Testamendi jumalarahvale. Kõrvale on jäetud keskmine osa, kus Iisraelile vastandatakse muud rahvad, sest Uue Testamendi ajal "ei ole siin enam juuti ega kreeklasi", vaid kõik on üks Kristuses (Ga. 3,28).

Jeesus Naatsareti sünaagoois tunnistas perikoobi alguse enda kohta kehtivaks (Lk. 4,16 jj.). Sellega on määratletud perikoobi tõlgendamise suund: Jeesus toob "Jumalale meelepärase aasta".

Paradoksaalsel viisil on Kristuses täitunud ka ennustus "Jumala kättemaksu päevast" (s. 2), sest "karistus oli tema peal" (Js. 53,5).

S. 10 räägib sama, millest Zinzendorf laulab:

"Kristuse veri, õigus ka
on minu aukuub lõpmata:
ses kõlban Jumalale nüüd
ja kui ma taeva lähen siit"

("Uus Lauluraamat" 412,1)

Jutlustaja ülesanne tänapäeval sarnaneb prohveti omale eksiiiljarg- sel Juudamaal. Kuulajatena on kirikus inimesi, kelle loomulik elujõud ja -tahe on raskete saatuselõökide all murdumas. Sõnakuulutaja on läkitatud eelkõige nende juurde, "kel murtud süda". Aga tal tuleb trööstida ka kõiki "leinajaid", nii selle sõna ülekantud tähenduses, kui ka otseses mõttes. Samuti on jutluse ülesandeks "avada pimedate silmi". Uskmatu seisab kristliku sõnumi vastas nagu pime lõuendi ees. Ta võib küll kombata maali ja jõuda selgusele, kas selle pind on suurem või väiksem, kas maal on klaasitud või mitte jne., aga kunstiteosele enesele tal juurdepääsu pole. Kuulutatud sõna peab tema silmad alles avama. Samuti tuleb

vaimulikul kirikus "kuulutada vabastust" patuvangidele ja rõõmusõnumit pattude andeksandmisest neile, kes "alandlikult" oma pattu kahetsevad. Sel viisil saabub ka meie rahva ellu "Jumala meelepärane aasta".

Jutluseks

Sissejuhatus. Uuel aastal üksteist esmakordselt kohates soovime "head uut aastat" või usklikud ka "õnnistatud uut aastat". Sageli kujutleme Jumala õnnistust meie soovide täitumisena. Ootame "meile meelepärast aastat". Tekst aga räägib "Jumalale meelepärast aastast", mis sõna algse tähenduse järgi tähendab ohvriandi Jumalale.

- Sisu.
- 1) Olukord Juudamaal pärast eksiili. Templi taastamine kui rahva heaolu tagatis tollal. Usuelu taastamine on sedasama praegu (1.Ko. 3,16 j.)
 - 2) Eesti Vabariigi taastamine ja meie väikese rahva püsima jäämine (s. 4.9.).
 - 3) Jeesus Naatsareti sünagoogis tunnistas ettekuulutuse Jumala meelepärast aastast enese kohta kehtivaks.
 - 4) Jumala meelepärane aasta ja kättemaksu päev (= Kristuse kannatamine).
 - 5) Tritoesaja ennustuse üksikasjade tõlgendamine:
 - a) murtud südame parandamine.
 - b) leinajate trööstimine.
 - c) silmade avamine.
 - d) rõõmusõnum alandlikele (= pattude andeksandmise kuulutamine).
 - e) vangide vabastamine (= uus elu Kristuses).
 - 6) Usus kasvamine uuel aastal:
 - a) õigluse tammedeks (üksikisikutel).
 - b) ISSANDA istanduseks (kogudusel).

Lõpp. Jumala sõna on kindel. Uue aasta esimesel pühapäeval võime juba ette nimetatud asjadest rõõmustada ja seepärast ilutseda.

Laulud (KLPR)

48,1-3

33,1-8

50,1-3

4

40,1-3

18,

6-7